

Омельченко С. О., д-р пед. наук, проф.,
ректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,

Гавриш О. Г., канд. пед. наук, ст. викладач,
*Донбаський державний педагогічний університет,
м. Слов'янськ, Україна*

РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ШКОЛАХ УКРАЇНИ

Процеси глобалізації та європейської інтеграції певною мірою впливають на формування соціальної політики, розробку теорії та впровадження практики соціальної роботи в Україні, зокрема в вітчизняних середніх освітніх закладах. Але щоб розвивати та розширювати сферу впливу соціальної роботи у житті молоді, необхідно чітко розуміти сучасний стан роботи вітчизняних фахівців соціальної сфери в закладах освіти.

Для нашого дослідження важливу науково-практичну базу щодо діяльності соціального педагога загальноосвітньої школи становлять дослідження Л. Закревської, О. Колеснікової, Н. Краснової, М. Рудь та російських учених – З. Капустіної, В. Лутанського, Т. Фокіної.

Важливим є те, що відповідно до концепції реформування загальноосвітньої школи Міністерство освіти та науки України ставить перед соціальними педагогами такі завдання:

1. Здійснювати психологічний супровід розвитку дітей та учнівської молоді.

2. Брати участь у виховній роботі загальноосвітнього навчального закладу.

3. Проводити роботу з оптимізації навчально-виховного процесу [2, 23].

Дані аспекти діяльності шкільного соціального педагога визначають конкретні напрями його роботи. Необхідно підкреслити, що в Україні діяльність соціального педагога в загальноосвітній школі здійснюється за шістьма основними напрямами:

1. Діагностичний, що включає, наприклад, соціальну паспортизацію класів та роботу з реалізації програми «Діти України».

2. Медико-психологічний напрям передбачає забезпечення медико-психологічної допомоги в соціумі, патронажну роботу з дітьми з обмеженими фізичними можливостями, роботу з напівсиротами та сиротами.

3. Організація дитячих та молодіжних ініціатив – передбачає організацію дитячого бюро соціальних послуг, реалізацію програми «Учень–учень», різноманітних шкільних об'єднань (наприклад, «Старший брат»).

4. Четвертий напрям має на меті реалізацію методичної та інформаційної допомоги, а саме – консультації в наукових центрах, робота шкільного радіо та інших засобів масової інформації, робота в класі «Юний соціальний педагог», підготовка щомісячної сторінки «Дорослі і діти» у місцевій газеті.

5. За п'ятим напрямом здійснюється педагогічна анімація та організація дозвілля: проведення народних, дитячих та сімейних свят, як День матері, «Ми – майбутні водії», День Святого Миколая тощо.

6. Останній напрям включає роботу з проблемними сім'ями [3, 73].

Крім роботи у зазначених вище напрямках, соціальний педагог забезпечує соціально-педагогічний патронаж дітей у системі освіти, сприяє взаємодії навчальних закладів, сім'ї, служб у справах дітей, соціального захисту, центрів соціальних служб для молоді, кримінальної міліції та інших підрозділів державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, неурядових і громадських організацій із метою соціального захисту дітей та молоді та їхньої адаптації до вимог соціального середовища й створення умов для їх сприятливого розвитку [6].

Наступним моментом діяльності шкільних соціальних педагогів у нашій країні, на який необхідно звернути увагу, є те, що в Україні шкільні соціальні педагоги підпорядковуються міській психологічній службі. Психологічна служба в системі освіти – це сукупність закладів, установ, підрозділів і посад, що складають єдину систему, основу якої становлять фахівці в сфері практичної психології та соціальної педагогіки: практичні психологи, соціальні педагоги, методисти, директори (завідувачі) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби [5, 233].

Наприкінці 2014 року Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи на підставі звітів обласних і Київського міського департаментів (управлінь) освіти і науки й центрів (кабінетів) психологічної служби системи освіти підготував щорічний звіт про діяльність психологічної служби системи освіти за 2013–2014 навчальний рік. У зведеній інформації відсутні дані з Автономної Республіки Крим, Севастополя та Донецької області, оскільки від них інформація не надійшла.

Отже, згідно з цим звітом у психологічній службі системи освіти України на кінець 2013–2014 навчального року налічувалось 22550 працівників. Відзначимо, що 14694 практичні психологи та 7042 соціальні педагоги мали 11154,5 і 4798,5 ставок відповідно, що складає 54,1% від нормативної потреби.

Констатуємо, що найкраща ситуація щодо забезпечення фахівцями в Івано-Франківській (72,5%), Чернівецькій (67,6%), Сумській (67,4%) і Київській (65,2%) областях. Найнижчі показники забезпеченості закладів освіти практичними психологами та соціальними педагогами – у Тернопільській (36,3%), Миколаївській (43,3%) і Вінницькій (43,4%) областях.

Що стосується кількості соціальних працівників та практичних психологів у Донецькій області, то дефіцит вакантних місць на 2014–2015 навчальний рік сягає більше 60%. Так, наприклад, у м. Краматорську, яке є містом обласного значення, наприкінці 2014 року навчалось 14542 учні в 32-х загальноосвітніх навчальних закладах.

При цьому до складу психологічної служби управління освіти входять 10 практичних психологів та 1 соціальний педагог, робота яких скеровується завідувачем службою. Із них 8 практичних психологів здійснюють психологічний супровід навчально-виховного процесу в 32 загальноосвітніх

зкладах, 2 психологи надають психологічну допомогу 24 дошкільним закладам, соціальний педагог працює в Краматорському дошкільному дитячому будинку «Гайок».

Відповідно до нормативних вимог на дану кількість учнів у загальноосвітніх школах необхідно виділити 21 ставку соціальних педагогів [4]. У 2014–2015 навчальному році було виділено 0 ставок, тобто дефіцит склав 100%.

Для кращого розуміння реального становища соціальної роботи в школах України Міністерство освіти і науки разом із Генеральною прокуратурою України (Подання від 19.05.2014 р. № 08/2/1–92 «Про усунення порушень прав дітей на освіту») зобов'язали Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи зібрати інформацію з регіонів України про відсутність фахівців соціальної сфери в закладах освіти протягом тривалого часу (понад 10 років).

Зазначений центр провів аналіз отриманої інформації та зробив висновок, що основними причинами відсутності в навчальних закладах фахівців соціальної сфери, на які вказують керівники психологічної служби, є: обмеженість міського бюджету; недостатність фінансування; недостатність кошторисних відрахувань; невідповідність у деяких випадках кількості дітей у навчальних закладах нормативам чисельності практичних психологів та соціальних педагогів, затверджених відповідними нормативно-правовими документами Міністерства освіти та науки України [1, 7].

Отже, ми можемо констатувати, що на теперішній час в Україні соціальна робота у школі знаходиться у стадії розвитку та у цій сфері існує ще багато невирішених проблем, серед яких на перше місце виходить фінансування діяльності фахівців соціальної сфери у загальноосвітніх закладах України. Саме тому до подальших розвідок ми віднесемо вивчення позитивного європейського досвіду соціальної роботи в школах та шляхи використання цього досвіду в вітчизняній системі освіти та науки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 25.07.2014 р. № 1/9-374 «Стан та особливості діяльності психологічної служби системи освіти у 2014–2015 навчальному році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/42284/.
2. Колесникова О. Соціальна, соціально-педагогічна і психологічна робота в школі : оглядовий аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду / О. Колесникова. – Харків : ТОВ «Славена», 2010. – 136 с.
3. Краснова Н. П. Напрями та типові технології діяльності соціального педагога в загальноосвітній школі / Н. П. Краснова // Соціальна педагогіка : теорія та практика, 2011. – № 1. – С. 71–81.
4. Про введення ставок практичних психологів (соціальних працівників) у дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладах системи освіти : Лист Міністерства освіти і науки України від 28.03.2002 р. № 1/9–159 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, 2002. – № 15/16. – С. 29.
5. Словник із соціальної педагогіки / [автори-укладачі Т.О. Логвіненко, Н.В. Гордієнко]. – Дрогобич : Посвіт, 2011. – 312 с.

6. Соціальний педагог загальноосвітнього навчального закладу. Статус та основні напрямки діяльності : метод. рекомендації. – Харків : ХОН-МІБО, 2006. – 76 с.

Пазиніч С. М., канд. філос. наук, проф.,
*Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна*

СУБ'ЄКТИВНІ ПОГЛЯДИ НА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМАТИЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Для внутрішнього життя сучасної людини є притаманними, в більшій чи меншій мірі, всі достоїнства та недоладності, які коли-небудь існували в історії людства. Однією з характерних рис великого загалу сьогоденного українського суспільства, є його соціально поведінкова розгубленість, тобто втрата ним багатьох аксіологічних орієнтирів у своїй життєдіяльності. Якщо бути ще більш точним, так це відсутність у значної частини людей, а в молоді особливо, відносно стабільних моральнісних цінностей здатних їм адаптуватися до сучасного досить суперечливо в своєму розвитку соціуму.

Накопичений протягом декількох поколінь життєвий досвід, у більшості випадків, не спрацьовує ефективно. І не діє він переважно з причини того, що два покоління людей не в змозі переорієнтуватися до нових «формул» соціального життя. Ще більша суперечність виникає у вирішенні адаптаційної проблеми в тім, що і самих «формул» стабільного життя не існує. Тож, в розумах і поведінці людей спостерігається якась моральна розгубленість і не впевненість у собі. А життя, як відомо, – це багато рольова гра, але будь-яка гра має бути успішною лише при наявності чітких вимог для всіх учасників дійства. Саме тут хотілося б звернутися до колосального досвіду, традицій православної Церкви.

На перший погляд дивно, що нині в Церкву приходять усе більше й більше молодих людей, особливо студентів. Найчастіше вони приходять в свята до неї, як до останнього пристанища, останньої надії, духовно спустошені, вичавлені соціальними умовами й способом життя. Приходять вони неосвіченими в духовності своїй, перепробувавши все, що тільки можливе на шкоду власній психосоматичній сутності свого Я. Безумовно, для таких неофітів простір православ'я вузький за масштабністю діяння й не зовсім затишний за часом перебування в ньому. Їм, безмежним у всьому, які сповідують насправді не свободу, а юнацький максималізм, звичайно ж тісно в цьому століттями випробуваному релігійному просторі-часі.

Спостерігаючи за ними, бачиш, як ці молоді люди, а хіба тільки молоді, кидаються із крайнощів в крайнощі. Дивишся на таку «віруючу» людину у світському житті й дивиєшся способу життя й вульгарним учинкам її в повсякденності. Така людина не те, що до християнської, вона до світської моралі не доросла за браком повноцінної освіти і виховання. Ця людина знаходиться на моральному середохресті.